

Ždánický

zpravodaj Mimořádné číslo
srpen 2015

Arch. Dr. Antonín Mendla

Život a dílo **Antonína Mendla**

Josef Medřický

125 let od narození významného českého architekta a pedagoga prof. dr. ing. arch. Antonína Mendla

Narození: 31. srpen 1890 Ždánice (Rakousko-Uhersko)
Úmrtí: 26. prosinec 1944 Praha (Protektorát Čechy a Morava)
Povolání: Architekt, pedagog

Vážení přátelé, milí čtenáři,

z podnětu našich občanů a přátel jsem přikročil ke zpracování několika postřehů ze života a díla našeho významného ždánického rodáka, pana profesora Antonína Mendla.

Nechci, ani nejsem k tomu povolán, abych se zabýval celým jeho plodným životem, na to nemám dostatečnou kvalifikaci. Chtěl jsem vám však přiblížit jeho snahy a vliv na moderní vzhled Ždánic, na což se připravoval po skončení 2. světové války. Celým jeho poměrně krátkým životem a vynikajícím dílem se jistě zabývají a ještě zabývat budou jiné odborné kapacity. V tomto stručném přehledu, který vám předkládám, jsou jen útržky jeho práce. Není možné reprodukovat všechny jeho plány, avšak celá řada z nich je k dispozici a jsme ochotni s nimi seznámit případné zájemce.

K veliké naší škodě a celého architektonického světa byla převážná část jeho díla poškozena povodní v roce 2002. Pouze čtyřstránkový seznam jeho fondu architekturního Národního technického muzea v Praze svědčí o šíři záběru jeho činnosti.¹⁾ Jedná se o realizované stavby a neuskutečněné projekty jak ze Ždánic, tak i např. z Archlebova, Násedlovic, Osvětiman, Noslavi aj.

O životě a díle ždánického rodáka, Antonína Mendla, byla zveřejněna již celá řada článků (M. Mendl – V. Kotík 1990, s. 19–20; M. Mendl, 2000, s. 6–7) a pojednání v odborných historografických časopisech. Dnes se Mendlovou tvorbou podrobněji zabývá pražský historik umění Mgr. Patrik

Líbal, Ph. D., který nám ochotně poskytl celou řadu rad a cenných informací.

Za čtyřicet let komunismu byl neprávem téměř zapomenut. Nikdy se totiž neřadil k levicové avantgardě (Lukeš, LN, 2015). V článku se věnujeme jeho různým architektonickým pracím, pedagogické činnosti, dále pak projektům, které nejsou tak známé, nebyly dosud nikde publikovány a vztahují se přímo ke Ždánicím a jejich okolí.

Rodný dům Antonína Mendla na Malé straně č. p. 321 ve Ždánicích.

Všichni naši občané si spojují jméno prof. Antonína Mendla se stavbou naší měšťanky z let 1929 až 1930. Jakub Vrbas ve své knize Ždánsko uvádí: „Z mladších rodáků ždánických zasluhuje čestnou zmínku profesor dr. Antonín Mendl, syn z rodičů selských narozený 1. září 1890 v domě č. 321. Studoval vyšší reálku v Bučovicích, techniku v Praze a zůstal hned po studiích na zmíněné vysoké škole, kde je profesorem. Zkušenostmi nabytými na cestách po Itálii, Dánsku, Švédsku a jinde a dalším studiem zdokonalil se doktor Mendl na věhlasného, naslovovzatého odborníka. Na okrese povstaly dle Mendlových návrhů již dvě významné stavby: katolický kostel v Násedlovicích a budova občanské školy ve Ždánicích; oba objekty svou moderností zdobí kraj, hlásají příchozím jméno projektantovo a dokazují neméně jeho trvalou oddanost k rodnému kraji.“

Josef Medřický

¹⁾ NTM, AAS, fond č. 27 – Mendl Antonín (čtyřstránkový seznam A4).

Antonín Mendl se narodil ve Ždánicích dne 31. srpna 1890²⁾ (často je mylně uváděno 1. 9. 1890 a na náhrobku dokonce 30. 8. 1890) do selské rodiny Karlu a Antonii (rozené Wolfové) Mendlovým v domě č. p. 321 na Malé straně, kde ještě tenkrát mladá rodina bydlela u rodičů Františka a Josefy (rozené Jarmové) – stařečků Antonína. Samotný tento dům (č. p. 321) má bohatou historii. Po roce

1623 až do roku 1750 to byla fara patřící ke kostelu sv. Bartoloměje na protější Hrubé straně. V roce 1763 dům vyhořel a od roku 1811 je evidován jako púllán. Z tohoto domu se časem rodiče s Antonínem přestěhovali do domu č. p. 265 ke kostelu, do domu rodičů maminky Františky (dcery kováře Wolfa), kde se pak v roce 1894 narodil Antonínův bratr – Karel Mendl.

Studium a profesní kariéra Antonína Mendla

1. 1896–1903 Obecná škola Ždánice (Mendl – Kotík, 1990, s. 19)
2. 1903–1910 Vyšší reálná škola Bučovice
3. 1910–1915 Česká vysoká škola technická, resp. ČVUT, Praha
4. 1920 před dokončením studia zaměstnán u významného pražského stavitele
5. 29. 5. 1920 složil II. odbornou státní zkoušku
6. 1920 asistentem prof. Josefa Fanta (ČVUT), A. Mendl měl 30 let (dle osobních spisů)
7. 1923 Praha, činný v projektové kanceláři
8. 12. 6. 1924 dosáhl doktorské hodnosti technických věd – A. M. měl 34 let
9. 1924 převzal vedení II. Ústavu architektoniky středověku (prof. Fanta odchází do penze) – 34 let
10. 1927 docentem – A. M. měl 37 let
11. 7. 6. 1927 jmenován mimořádným profesorem – A. M. měl 37 let
12. 30. 6. 1931 jmenován prezidentem T. G. Masarykem řádným profesorem ČVUT v Praze – A. M. měl 41 let
13. 1933 zvolen děkanem ČVUT – A. M. 43 let (Zemský úřad Praha, 1933)³⁾
14. 1935 II. Ústav architektoniky středověku rozdělen na dvě části:
  - a) vedení Ústavu dějin architektury získal Oldřich Stefan
  - b) vedení Ústavu moderní architektury se ujal Antonín Mendl – A. M. měl 45 let

Ad 1/ Antonín Mendl byl výjimečně a všestranně nadaný, proto řídicí učitel Jakub Vrbas přesvědčil jeho rodiče, aby mu umožnili studium a zajistili tak další rozvoj jeho talentu a schopností (dle ústního svědectví).

Ad 2/ Vystudoval s vyznamenáním Zemskou vyšší reálnou školu v Bučovicích (M. Mendl – V. Kotík, 1990, s. 19).

Ad 3/ Vysokoškolská studia na c. k. České vysoké škole technické v Praze (resp. ČVUT) mu přerušila 1. světová válka.

13. 7. 1902 V. třída obecné školy prof. A. Mendla - 4. sedící zleva
Řídicí František Stupal, učitelé manželé Potočkoví a katecheta Fr. Svoboda

Ad 4/ Ještě před dokončením studia architektury v roce 1920 nastoupil zaměstnání u stavební firmy Záruba–Pfeffermann, kde mu byl svěřen projekt komplexu budov Výzkumného ústavu cukrovarnického (dnes sídlo Fyzikálního ústavu Akademie věd na pražské Ořechovce ve Střešovicích, Cukrovarnická 10), realizovaný v roce 1922 (M. Mendl – V. Kotík, 1990, s. 19). Tady je patrný spíše vliv Kotěrovův, podtržený užitím režného zdiva na průčelích (Lukeš, 2015).

Ad 6/ Jeho učitelem byl mj. Josef Fanta, autor Hlavního nádraží (původně Františka Josefa I.) nebo autor budovy Ministerstva průmyslu a obchodu v Praze. Tento profesor zpočátku Mendlovy práce silně ovlivňoval, avšak později v jeho díle zesilují nové architektonické trendy (Líbal, 2014, s. 39). Josef Fanta – architekt, malíř, spisovatel, 1909 řádný profesor architektury na ČVUT. Od roku 1881 asistentem J. Schulze. Po studijních na ČVUT asistoval J. Zítkoví na stavbě Národního divadla (Internet, www.archiweb.cz, 15. dubna 2015). Profesor Fanta si již v roce 1920 vzpomněl na svého úspěšného žáka Antonína Mendla a ustanovil ho svým asistentem (M. Mendl – V. Kotík, 1990, s. 19). Později vedl Mendl vlastní ateliér.

²⁾ Moravský zemský archiv Brno, rodný a křestní list, annus 1890, tomus V., běžné číslo 45. Farní úřad Ždánice: Tímto úředně prohlašuji, že Antonín Mendl t. č. Ing. arch. – asistent české techniky v Praze, narodil se zde ve Ždánicích 31. srpna 1890. Potvrzení vydáno 25. 2. 1921 (Ignát Papáček, farář).

³⁾ Zemský úřad v Praze, ze dne 4. září 1933. Na základě výnosu ministerstva školství a národní osvěty ze dne 31. července 1933, čís. j. 76.103/33-IV.-3, potvrzena volba děkanem pro studijní rok 1933/34.

Ad 8/ 12. června 1924 byl A. Mendlovi udělen doktorát technických věd. Jako disertační práci k doktorským zkouškám zhotovil regulační plán města Zvolen (1923) – „Regulácia slobodného mesta Zvolena.“ Při studijních cestách navštívil Mendl Německo, tehdejší Jugoslávii, Řecko, Turecko, Rumunsko, Nizozemí, Francii, Itálii, Španělsko, Švýcarsko, Dánsko, Švédsko, Norsko a Polsko (Líbal, 2014, s. 39).

Ad 9/ V roce 1924 odcházel prof. Fanta do penze. Pověřil proto A. Mendla, aby na přechodnou dobu suploval docenturu za jeho II. Ústav na Vysoké škole architektury a pozemního stavitelství (VŠ APS – ČVUT v Praze), tj. „architektoniku středověku“ v oboru dějin architektury starokřesťanské, románské a gotické (Mendl, 1990, s. 4).

Ad 10/ V polovině 20. let se do rukou mladého doktora Mendla dostaly některé cestopisné záznamy a fotografie (archeologické fragmenty – dosud nepublikované) Aloise Musila (1868–1944) z jeho putování syrskou pouští z období 1. světové války. A. Musil byl mimořádně významný český orientalista, cestovatel a kněz. V roce 1925–1926 vyvstal před kandidátem docentury náročný úkol, vypracovat

a obhájit pro svou habilitaci rekonstrukci staveb v lokalitě Ar-Resafa, která leží v Sýrii na trase staré cesty římských legií (Mendl, 2004, s. 75). Mendl byl habilitován prací o starověké Resafě, kterou v roce 1925 vydal vlastním nákladem. Musilovy poznatky konfrontoval i s pracemi dalších vědců (Líbal, 2014, s. 49). Výsledek habilitačního elaborátu byl velmi zdařilý a dosáhl v odborných kruzích evropského uznání. V roce 1928 byl vydán v anglickém překladu (Mendl, 2004, s. 76).

Ad 14b) Ústav moderní architektury prof. A. Mendla byl zaměřený na výuku architektury pozemních a později také inženýrských staveb, v soudobém moderním duchu (M. Mendl – V. Kotík, 1990, s. 19).

Po absolvování studia můžeme Mendlovo působení rámcově rozdělit do tří oblastí:

1. Vlastní architektonická tvorba
2. Pedagogická činnost
3. Problematika rekonstrukcí antických památek (Líbal, 2014, s. 39)

Ústav moderní architektury a pedagogická činnost

Mendl patřil mezi propagátory moderní architektury. Nový ústav se vyznačoval také novým, do té doby neobvyklým přístupem ke svým posluchačům.

Již volba asistenta A. Mendla pro pedagogickou činnost u prof. Fanty se ukázala jako velmi šťastnou (Mendl, 1990, s. 4). Patřil mezi první propagátory moderní architektury na této spíše konzervativní škole. Faktem je, že ostatní profesori a další vyučující patřili ke starší a hlavně historismem ovlivněné generaci architektů. Mezi studenty patřil (nejen proto) k nejoblíbenějším pedagogům (Líbal, 2014, s. 48). Na rozdíl od ostatních pedagogů byl relativně mladý a hlavně propagoval nejmodernější architektonické směry, což byl v té době konstruktivismus a funkcionalismus. A to tehdy nebylo na konzervativní technice vůbec samozřejmostí, protože profesori, jako Josef Fanta, Rudolf Kříženecký nebo Antonín Engel, stále nutili studenty navrhovat v historických slozích.

Není proto divu, že budoucí avantgardisté Mendla obdivovali a snažili se dostat do jeho ateliéru (Lukeš, LN 2015).

Mendl prokázal v prvním desetiletí své pedagogické činnosti, že dobře ovládá obecné zásady historických stavebních slohů, ale v další etapě činnosti se zaměřil na:

- vypracování nových zásad a poznatků pro rozvíjení „ryze moderní architektury“ a také pro její uplatňování u nejmladší generace posluchačů architektury
- na podkladě navržených reforem ve výuce architektury pak došlo již ke zmíněnému rozdělení v roce 1935
- ústav moderní architektury byl také vybavován novodobým pracovním-technickým zařízením (samostatně pro každého posluchače), a to zásluhou profesora Mendla

Profesor A. Mendl (stojící uprostřed, s řetízkiem) se svými studenty v ateliéru

- vyznačoval se novým přístupem profesora k posluchačům
- osobní studijní cesty spojoval s konzultacemi u významných evropských architektů v otázkách reforem výuky studia architektury

Profesor A. Mendl v rámci péče o intenzivní výuku uskučtečňoval se svými posluchači tematické zájezdy do ciziny, při kterých prokazoval osobní obětavost a sociální citění. V meziválečném období se stal uznávanou osobností (M. Mendl – V. Kotík, 1990, s. 19). V této činnosti se osvědčil jako rozený pedagog snažící se vypěstovat ve svých žácích výchovou i vlastním uměleckým příkladem vnitřní ušlechtilost a smysl pro formální krásu (Líbal, 2014, s. 49).

Jeho význam v pedagogické činnosti tkví v intenzivním uplatňování reformy výuky architektury na ČVUT.

ČVUT – významní učitelé:

- 1806–1828 Georg Fischer
- 1829–1864 Karel Wiesenfeld
- 1864–1877 Josef Niklas

- 1877–1917 Josef Schulz
- 1893–1931 Rudolf Kříženecký
- 1909–1926 Josef Fanta
- 1920–1939 Antonín Mendl (Pr 1927), (do uzavření vysokých škol 1939)
- 1922–1949 Antonín Engel (Internet - www.arch-pavouk.cz - březen 2015)

Žáci profesora Mendla

Leonardo da Vinci: „Špatný žák, který nepřevyšuje svého mistra“

Funkcionalistické stavby profesora pražské techniky Antonína Mendla nejsou tak radikální jako díla některých jeho žáků, přesto nesou typické rysy avantgardní architektury (Lukeš, LN 2015). Profesor Mendl vychoval generaci mladých architektů, kteří se prosazovali svou moderní tvorbou již před rokem 1939 (před uzavřením vysokých škol dne 17. listopadu 1939), ale hlavně se uplatnili po osvobození naší vlasti, a to v poválečné výstavbě (Mendl, 1990, s. 4).

V ateliéru profesora Antonína Mendla se školilo mnoho významných architektů. Za všechny můžeme uvést alespoň některé (jejich nejznámější návrhy):

- Josef Hrubý – obchodní dům Bílá labuť v Praze (1937–1939) spolupráce s J. Kittrichem, čs. pavilón na Světové výstavě EXPO 58 v Bruselu, který získal Zlatou hvězdu a dvě Velké ceny (1957–58, s F. Cubrem a Z. Pokorným)
- Karel Hannauer – Penzion Arosa v pražských Košířích

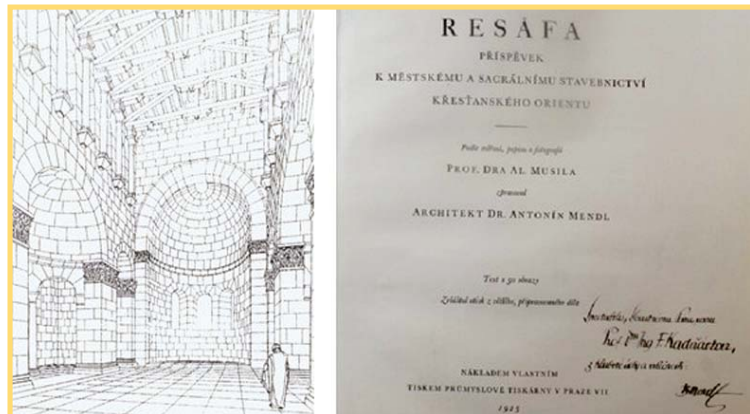
- Jiří Voženílek – stal se hlavním architektem Prahy
- Vladimír Karfík – Baťův mrakodrap a hotel Moskva (Zlín)
- Jaroslav Otruba – Vřídelní kolonáda v Karlových Varech (1969–1975) – v roce 1960 byla vypsána architektonická soutěž na návrh Vřídelní kolonády, ve které zvítězil Otrubův projekt
- Břetislav Štorm – obnova a záchrana památkových objektů, převážně hradů a zámků: Švihov, Kost, Buchlov atd.
- Jiří Štursa – spolu s Karlem Janů postavili v roce 1938–1939 tzv. Volmanovu vilu v Čelákovících. Je považována za jednu z nejvýznamnějších staveb českého funkcionalismu
- Jarmila Líbalová Kasalická – důležitý je její význam při formování a naplňování základních úkolů naší památkové péče a vliv na formování významných osobností současné památkové péče a dějin umění (Internet, za starouprahu.gorgoneion-sbornik, 16. dubna 2015).

Problematika rekonstrukcí antických památek

Jak již bylo zmíněno výše, profesor Mendl přednášel historickou architekturu na ČVUT.

Práce jeho žáků se věnovaly např. Titovým, Caracallovým a Diokletianovým lázním, Théseově chrámu v Athénách, Hadrianově vile v Tivoli, Baalbeku, chrámu Niké Apteros, divadlu v Timgadu, peristylu ve Splitu a mnoha dalším řeckým i římským stavbám.

Ale zásadní v oblasti antické architektury byla spolupráce s již zmíněným významným Aloisem Musilem a Mendlova habilitační práce o starověké Resafě. Nejprve se v tomto díle věnoval vzniku raně křesťanského umění, dějinám a architektonickému vývoji města. Poté popisoval hradby a brány, z nichž podrobně rozebral severní. Dále následuje popis a rekonstrukce trojlodní a pětিলodní baziliky. Další kapitola se zaměřila na tzv. Martyrion, mimořádně zajímavou stavbu s částečně centrální dispozicí. Poslední oddíl sledoval pozůstatky budovy, stojící mimo městské hradby, tzv. chrámek Extra muros.

Jeden z mnoha nákrešů Rekonstrukce interiéru Svatyně mučedníků v Ar-Resafa
Perspektivní pohled z hlavní lodi na apsidu východním směrem
Vpravo na obrázku je titulní list práce o starověké Resafě z roku 1925

Všechny popisy uvedených architektonických relikvií doprovází fotografická dokumentace a rekonstrukce možného původního stavu (Líbal, 2014, s. 49). Šlo o zbytky antických a starokřesťanských stavebních objektů ve stavu rozvalin, a to jednak hradebních obvodových zdí se vstupními branami bývalé římské pevnosti, jednak několika kostelů z pozdějšího období, kdy „Resafa“ sloužila jako poutní městečko (M. Mendl, 2004, s. 75).

Československá akademie a Československý historický ústav v Římě

Projekty, které překazila válka

Téměř každý architekt má nějaké své životní téma. Pro Antonína Mendla se jím stal projekt Československé akademie v Římě.

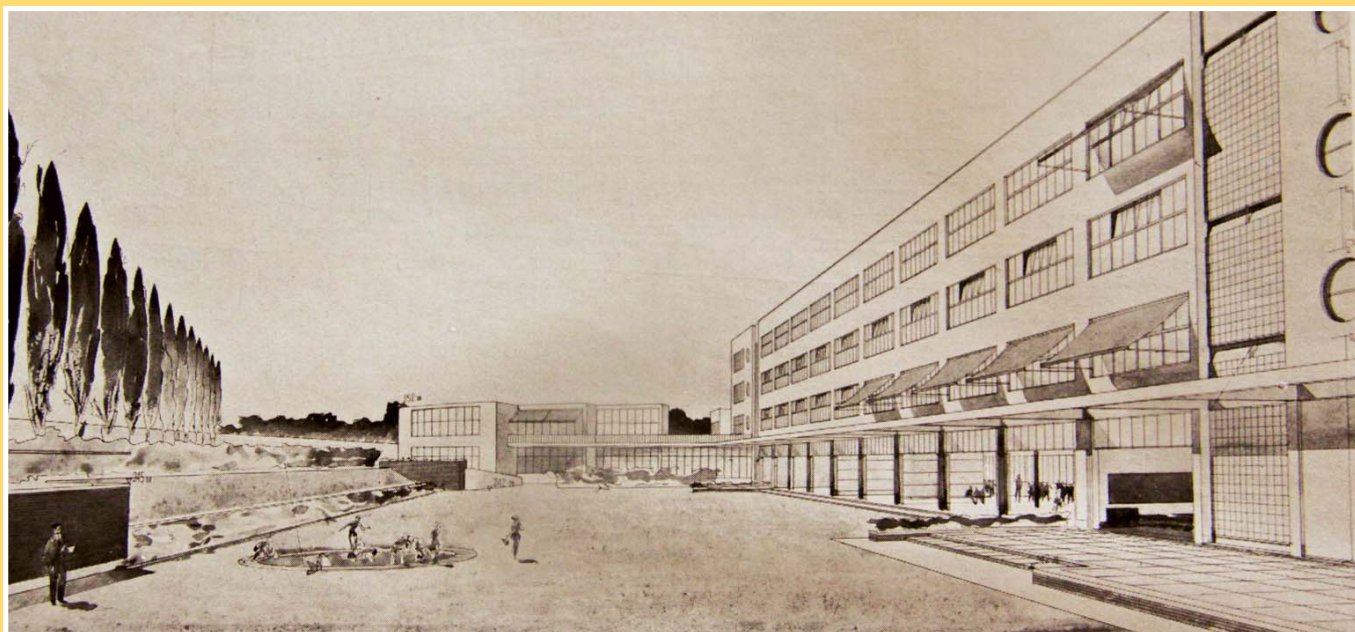
Profesor se tímto duchovním a kulturním centrem značných rozměrů, situovaným do atraktivní lokality nedaleko centra italské metropole, zabýval léta a nakonec vytvořil nadčasový projekt s průčelím z režného zdiva. Schvalování v cenné archeologické lokalitě se však protahovalo a nakonec realizaci zabránila 2. světová válka. Během ní, o Vánocích 1944, Mendl předčasně umírá. V následující době jméno nadaného architekta a významného pedagoga prakticky, nám již ze známých důvodů, zapadlo (Lukeš, LN 2015).

Jak vyplývá z archivu architektury Národního technického muzea (NTM) v Praze, zpracoval prof. Mendl plány na toto téma jako velmi rozsáhlou práci, která zahrnuje:

- 171 balíků – Československá akademie v Římě (1934–1937)
- 9 balíků – Československý historický ústav v Římě z roku 1934 (NTM, s. 1). Architekt Antonín Mendl vytvořil projekt budovy pro ČUH (Československý ústav historický) v Římě, ale ten se nerealizoval (Čuková, 2014, s. 14)

Architektonické soutěže

Nerealizované projekty a návrhy

Soutěžný návrh na školu v Dejvicích

Prof. Mendl se zúčastnil mnoha architektonických soutěží, které probíhaly v meziválečném období. Většina ze soutěžních prací zůstala pouze ve stadiu návrhů a k realizaci nedošlo, resp. provedl ji jiný architekt či architekti. Tyto návrhy často vycházely v odborných časopisech, na rozdíl od realizovaných staveb (Líbal, 2014, s. 47–48).

Soutěže (alespoň některé):

- Obecná a měšťanská škola v Meziříčí (České Meziříčí) – získali roku 1922 spolu se Šantrůčkem III. cenu svým návrhem, nazvaným – Nám i budoucím (viz foto na straně 15).

- První cenu získal Mendl za návrh Pražské městské galerie na Klárově (1937). Tento projekt dokonce zmiňuje i významné dobové kompendium (Líbal, 2014, s. 48). K realizaci byla posléze vybrána stylově konzervativnější studie Josefa Gočára, postaveno ale nebylo nic (Lukeš, LN 2015).
- Těsně před 2. světovou válkou se zúčastnil soutěže na stavbu Obecných a měšťanských škol chlapeckých a dívčích, školy mateřské a jeslí v Praze-Dejvicích (1939), kde též došel uznání za snahu o ideový přínos.
- Z roku 1940 pochází projekt Astronomického a botanického ústavu ČVUT v Dejvicích (Líbal, 2014, s. 48).

Rodinné zázemí, vzpomínky na profesora a jeho ženu Maryšu

Jako důstojník – domobranecký inženýr, ještě před skončením 1. světové války, se oženil dne 29. září 1918 s Marií (Maryšou) Novákovou (1894–1955), dcerou ždánického řezníka a starosty (1904–1919), Antonína Nováka.

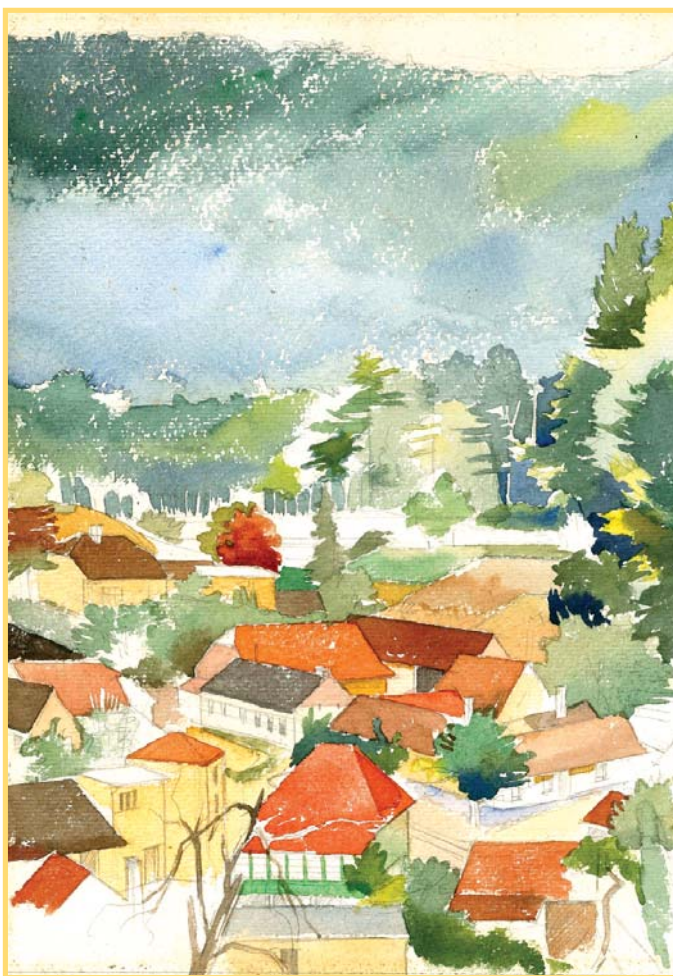
Manželé Mendlovi bydleli v Praze. Měli krásný a velký byt. Antonín byl zaneprázdněn svou náročnou prací a Maryša zajišťovala chod domácnosti. Často doma přijímali a vítali své hosty – přátele a známé.

Antonín byl rodičům vděčný za to, že svolili k jeho studiu. Neměl to v Praze jednoduché, peníze od rodičů nestačily, bylo nutné si přivydělávat kondicemi – doučoval méně talentované studenty (movitých rodičů). Často přejížděl do různých částí Prahy, což bylo značně vyčerpávající. Usilovně pracoval, aktivně studoval, postupně, krok za krokem, si „prošlapával cestu“ ke svým náročným cílům, kterými si plnil své nejtajnější sny a přání. Vždyť jako prvorozený syn měl převzít po rodičích jejich hospodářství. To za něj udělal bratr Karel. Proto také později zval profesor domů své talentované studenty ze skromných poměrů a snažil se jim jejich nelehkou situaci ulehčit.

Manželé byli bezdětní. Projevovali své city k dětem svých příbuzných a známých ze Ždánic, kteří v Praze studovali (p. Krulíček, p. Kobzinek, p. Miroslav Mendl). Bydleli, měli zajištěné jídlo, praní a bezpečí u paní „profesorové“. Vystřídala se jich spousta. Paní Maryša věnovala velkou péči mladým dívkám (Boženě Červinkové, Věře Kobzinkové a spoustě dalším). Uváděla je do společnosti a po všech stránkách se jim věnovala – učila je např. vařit a vést domácnost (z Prahy si přivezly obsáhlé sešity receptů). Pokud mohl, věnoval se jim i Antonín, provázel je městem, seznamoval s pamětihodnostmi, vysvětloval, vyprávěl, učil, k dispozici měli jeho bohatou knihovnu – knihy vázané v kůži, apod.

Antonín s bratrem Karlem měli krásný sourozenecký vztah. Moderního hospodářství (dluh museli s ženou Fran-

tiškou ještě dlouhou dobu splácet) si Karel velmi cenil, svou pracovitostí vše udržoval po všech stránkách na vysoké úrovni. V létě přijížděli Mendlovi z Prahy pomáhat při žních.

Hospodářství Medřických v ulici Žandrov

Profesor pracoval s ostatními na poli (později pak již ne, pro bolest hlavy na slunci – asi začátky jeho nemoci). Maryša hlídala Karlovy děti (pokud byly malé) a pro všechny žence vařila. Oba bratři měli své rodiče ve velké úctě. Maminka byla věřící katolička. Antonín jí přivezl z Itálie velký dřevěný kříž s Ježíšem Kristem, byla to hodnotná umělecká práce. Karel vzpomínal na dětství, když byli ještě kluci, že přečetl „Tonkovi“ třicet slov, a ten je dokázal ihned zopakovat. Měl neuvěřitelnou paměť (zřejmě fotografickou), kterou časem vytrénoval ještě k větší dokonalosti. Celý život vlastně studoval, stále četl a vše si pamatoval. Plynule hovořil pět jazyků (podle ústního svědectví).

Ing. arch. Miroslav Mendl vzpomíná: „Při toulkách Prahou jsme s panem profesorem Antonínem Mendlem potkávali jeho spolupracovníky, přátele a známé. Byli mezi nimi také významní umělci té doby, jako např. slavný mistr Max Švabinský, profesor Jaroslav Horejc či malíř a grafik Cyril Bouda. Za okupace, kdy byly vysoké školy uzavřeny, se udržoval profesor v tvůrčí a umělecké kondici. Kreslil, modeloval, pracoval na drobných projektech pro své známé, studoval dostupnou odbornou literaturu a četl světovou klasiku. Přitom poslouchal tichou reprodukovanou hudbu – nejraději od A. Dvořáka nebo V. Nováka.“ (M. Mendl, 2000, s. 7).

„Antonín Mendl byl také velmi dobrým přítelem mého otce, pana Josefa Medřického (nar. 1894). Při stavbě našeho hospodářství mu odborně radil. Jako projev přátelství mu věnoval akvarel, který sám namaloval. Ztvárnil naši usedlost. Obraz máme dodnes a otec byl na něj moc pyšný.“

Realizované projekty

■ Tylův dům v Poličce

V 1. polovině 20. let (od roku 1921) spolupracoval Mendl s architektem Václavem Šantrůčkem a z jejich ateliéru vzešla řada společných projektů. Jedním z nejznámějších a největších z té doby byl Tylův dům v Poličce (1921–1929), na kterém najdeme vlivy tradicionalismu, kombinovaným s dekorativismem i téměř japonizujícími motivy. V soutěži, kterou vyhlásilo Družstvo pro vystavění divadla v Poličce dne 15. března 1921, získali 2. cenu.

Do soutěže bylo zasláno celkem sedm návrhů. První cena nebyla udělena. Projekt Mendl – Šantrůček byl ze všech projektů nejoriginálnější. Dne 30. března 1924 bylo rozhodnuto o zahájení stavby. Slavnostní otevření „Tylova domu“ proběhlo ve dnech 14.–18. srpna 1929 (finanční problémy, později došlo k rozepřím mezi Družstvem a architekty, kteří se od projektu distancovali) – (Panoch, Internet; Líbal, 2014, s. 40).

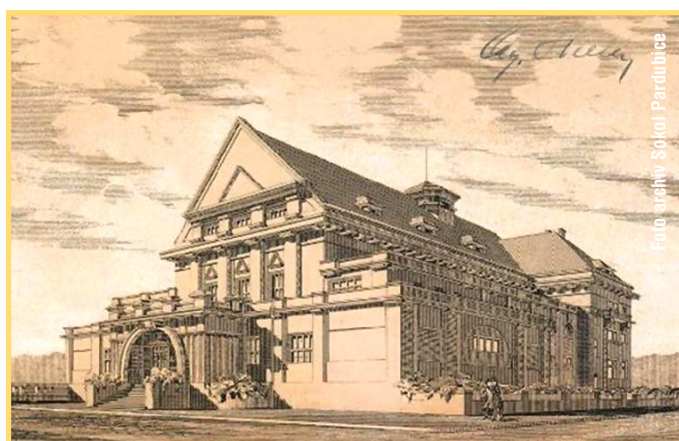
Tylův dům v Poličce – pohled ze svahu, foto 2013

Tylův dům v Poličce – pohled z průčelí, foto 2013

■ Sokolovna Pardubice

Stavba sokoloven byla podporována státem. První byla postavena pro Sokol Pardubice.

Projekt sokolovny Pardubice z roku 1923 – Mendl, Šantrůček

Sokolovna v Pardubicích z roku 2013

V lednu 1922 bylo rozhodnuto o započítí stavby podle nového projektu architektů Šantrůčka a Mendla z Prahy. Nový projekt byl modernější, i když dražší než původní projekt architekta Kohoutka. V rekordním čase stavbu provedl pardubický stavitel a člen Sokola Ferdinand Potůček nákladem 2 mil. 794 tis. Kč.⁴⁾

■ Sokolský osvětový a tělocvičný dům realizovaný v Křivoklátě – projekt byl určen pro rodné Ždánice

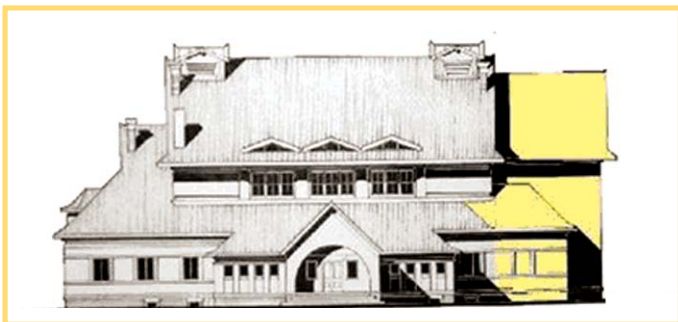
Návrh byl zhotoven v srpnu roku 1922, ale plocha pro výstavbu ve Ždánicích se ukázala příliš malá a také obavy z finanční zátěže vedly k tomu, že TJ Sokol Ždánice tento návrh nepřijala. Projekt byl zveřejněn v architektonickém časopise, zalíbil se činovníkům Sokola v Křivoklátě (700 oby-

⁴⁾ Archiv Sokol Pardubice.

vatel). Původní ždánická sokolovna tam stojí dodnes. Bratr Pavel Kašpar, starosta TJ Sokol Křivoklát, nám laskavě zaslal výpis z jejich kroniky, ze které uvádíme:

„Na valné hromadě dne 21. května 1923 bylo rozhodnuto postavit zděnou budovu podle předložených plánů bratrem Šnoblochem. Co to bylo za plány? Jednalo se o hotový projekt Sokolského osvětového a tělocvičného domu ve Ždánicích na Moravě, který pro velké náklady, z pohledu tamní jednoty, nebyl realizován. Projekt pochází z projekční kanceláře prof. A. Mendla a V. Šantrůčka z Prahy. Tři vítězné návrhy, z původně vyhlášené soutěže Jednotou Sokola Křivoklát, nebyly použity a stavba byla provedena podle projektu výše uvedených autorů. Původní stavba sokolovny byla ještě v roce 1958 dostavěna o jeviště a tím se vlastně stal ze sokolovny v Křivoklátě plnohodnotný kulturní dům.

Projekt určený pro Ždánice – upravený ještě v roce 1958 pro Křivoklát

Sokolovna v Křivoklátě, foto 2013

Položení základního kamene proběhlo 19. srpna 1923 a sokolovna byla slavnostně otevřena v neděli dne 24. srpna 1924. Celkové náklady byly vyčísleny na 453 131,73 Kč. V roce 1923 se denně na stavbě střídalo 70 bratří a 38 dorostenců. K tomu patřily i jiné služby a práce, které rovněž byly poskytnuty zdarma. Tímto se dá odhadnout, že celková hodnota díla dosáhla celkem 1 milionu korun. Při zúčtování se nikde neobjevila faktura za projekt. Projekt byl sokolské jednotě projektanty darován.“ Závěrem bratr Pavel Kašpar, starosta Sokola Křivoklát uvádí, že sokolovna je pěkná, ale její údržba, zvláště střechy a jejich prvků, je finančně velmi náročná.⁵⁾

■ Sokolovna Ždánice

Vraťme se do Ždánic. Zde prof. Mendl přestavěl v letech 1924 až 1926 bývalou sýpku a sladovnu zdejšího dvora vel-

Bývalý pivovar ve Ždánicích

Kolaudace sokolovny dne 25. července 1926 Ždánice

kostatku na sokolovnu. Hlavním prostorem se stal sál s typickým kazetovým stropem. Od slavnostního otevření v roce 1926 byl víceúčelový sál využíván jak pro cvičení, tak zde probíhaly všechny oslavy, plesy a taneční zábavy, hrála se divadla (včetně loutkového), promítaly se zde filmy apod. Od roku 1948 sloužila budova pouze jako kino, které bylo z hygienických důvodů v roce 1971 zrušeno.

V roce 1992 byla sokolovna zbourána s cílem postavit zde novou moderní tělocvičnu. Plán se však neuskutečnil (opět z nedostatku finančních prostředků) a zůstalo zde jen torzo přístavby „agitačního střediska“ (dnešní posilovna a základna Sokola Ždánice). Na sokolském hřišti bylo v roce 1992 vybudováno hřiště na hokejbal. Vše je v majetku TJ Sokol.

Bývalý pivovar ve Ždánicích na místě budoucí Sokolské ulice, která zde byla vyměřena v roce 1925. Vpravo budova sladovny (později sokolovna), vlevo expediční budova pivovaru a za ní varna pivovaru. Tyto objekty využíval též vo-
lový mlýn.⁶⁾

■ Římskokatolický kostel v Násedlovicích

Do výčtu díla A. Mendla patří též sakrální architektura. Na dominantním návrší, téměř na nejvyšším místě obce Násedlovice, tedy nedaleko rodných Ždánic, vyrostl v letech 1927–1928 elegantní funkcionalistický kostel sv. Martina, Cyrila a Metoděje. Je zbudován ve stylu starých italských kostelů, kdy věž kostela stojí oddělena od chrámové lodi. Původní malba pocházela od mistra Jana Köhlera, bohužel při opravách byla v pozdějších letech necitlivě odstraněna.

⁵⁾ Sokolský osvětový a tělocvičný dům v Křivoklátě. Výpis z kroniky Jednoty Sokol Křivoklát (bratr Pavel Kašpar).

⁶⁾ Založení TJ Sokol ve Ždánicích v r. 1907. Ždánický zpravodaj 7-8/2007, s. 2–5 (zvláštní vydání ke 100. výročí Sokola ve Ždánicích).

Archiv Monika Jandorová

Římsko-katolický kostel v Násedlovicích – nemovitá kulturní památka

Zvony na věž byly přeneseny z původní obecní zvonice. Kostel byl zařazen do seznamu nemovitých kulturních památek. Stavba se stala ihned po dokončení dominantou obce a věž kostela, viditelná ze širokého okolí, vítá domácí i návštěvníky obce (Internet – www.ibohoslužby.cz, 16. dubna 2015). Interiér tvoří jednoduchý, apsidálně zakončený prostor, který osvětlují vysoká okna obíhající celou stavbu (Líbal, 2014, s. 42).

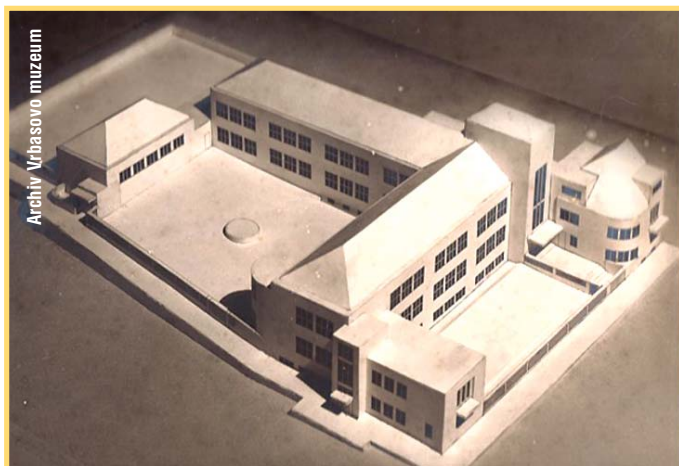
■ Městská škola Ždánice

Mezi dominantní stavby ve Ždánicích patří kromě kostela a zámku také budova měšťanské školy č. p. 18 na náměstí. Stavba byla realizována v letech 1929–1930. Nadčasový projekt prof. Antonína Mendla ještě dnes splňuje ta nejpřísnější kritéria.

„Projekt obci věnoval a kterážto stavba bude vždy svědčit o jeho lásce ke své rodné obci a občanům vůbec.“

Škola byla koncipována do tvaru „L“ (model školy je ve Vrbasově muzeu). Zpočátku byla realizována pouze její přední část se spořitelnou, obecním úřadem, bytem ředitele školy, bytem školníka a poštovním úřadem. Začátek školního roku 1930/1931 byl odložen pro nedokončené řemeslnické práce. Tehdejší ředitel školy Bedřich Šostek konstatoval:

„Naděje, že nový školní rok se začne v nové budově školní, se bohužel nesplnila. Dokončení stavby se zdrželo různými pracemi řemeslníky. Sám projektant stavby, profesor dr. Antonín Mendl, ujal se vedení dokončovacích prací a strávil tak tři týdny své dovolené na stavbě.“ Zakrátko

Archiv Vrbasovo muzeum

Model budovy občanské školy ve Ždánicích

však byla nová budova měšťanky dokončena (V. Kotík, 2013, s. 104).

Kolaudace byla provedena dne 8. října 1930 a vyučování zde zahájeno 13. října 1930. Slavnostní odevzdání nové budovy měšťanské školy se uskutečnilo společně s oslavou státního svátku dne 28. října 1930. Současně začala být nazývána, se svolením prezidenta T. G. Masaryka, školou Masarykovou. Od roku 1930 prošla škola řadou dostaveb a úprav. Nejdříve v letech 1947–1948 byla na pravém křídle budovy přistavěna dvoupodlažní úřadovna MNV a v zahradě školní tělocvična napojená přímo na školu. Tím se uvolnil v levém křídle byt pro školníka. V roce 1982 byl úřad MěNV přestěhován do nové budovy na náměstí a v uvolněných prostorech byla zřízena Městská knihovna, později Infocentrum.

Foto Právníkyně Vysoký

Kolaudace měšťanské školy Ždánice v roce 1930

Foto Josef Trumpeš

Masarykova základní škola ve Ždánicích po zateplení v roce 2010

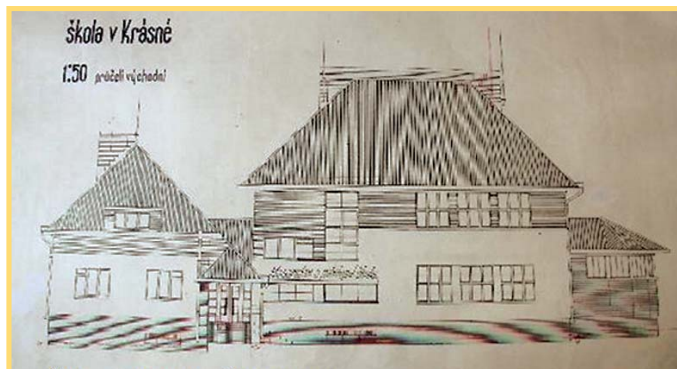
Školský areál MZŠ ve Ždánicích v roce 2005

Pamětní bronzová deska v budově MZŠ ve Ždánicích

V letech 1984 až 1991 byla provedena přístavba školy, a to o další učebny, kabinety, šatny a gymnastický sál. V roce 1992 byla škola plynofikována a prošla generální opravou sociálních zařízení. V letech 1999–2000 dostala škola novou zateplenou střechu. Pro havarijní stav stropu tělocvičny byla tato v roce 2000–2001 celá přestavěna a rozšířena nákladem 7,5 mil. Kč. V roce 2004 bylo ke škole přistavěno nákladem 8 mil. Kč nové víceúčelové hřiště. Konečně v roce 2010 byla celá budova nákladem 12 mil. Kč zateplena, provedena výměna oken a nová fasáda. Nutno připomenout, že celá stavba v roce 1930 firmou Doupovec za asistence stavitele Františka Foreta byla tak kvalitní, že

Škola v obci Krásná okr. Žďár nad Sázavou

okna i celá fasáda po dobu celých osmdesáti let nebyla opravována (V. Kotík, 2013). V roce 1999 byl poštovní úřad z budovy měšťanky přemístěn do budovy obchodního domu Palánek a získané prostory byly uvolněny pro potřebu školy.

■ Škola v Krásné

(jedna z malých škol)

Tuto školu projektoval prof. Mendl v obci Krásná v letech 1932–1933 pro svého přítele, starostu Josefa Fajmona, se kterým se spřátelil při stavbě Tylova domu v Poličce (Líbal, 2014, s. 46).

Výstavba rodinných vil ve Ždánicích (30.–40. léta)

Ve třicátých letech realizoval Mendl menší stavby, převážně rodinné domy a vily, které se většinou vyznačovaly již čistým funkcionalistickým tvaroslovím (Líbal, 2014, s. 43).

Svou tvorbou ovlivnil stavitele Františka Foreta a jeho projekční kancelář. Projevilo se to několika typickými stavbami ve Ždánicích i blízkém okolí. Nejlépe se poznali při stavbě měšťanské školy, kde Foret vykonával funkci asistenta stavitele Doupovce.

■ Broušková vila

Najdeme ji v Sokolské ulici č. p. 525. Patří mezi největší vily dle plánů prof. Mendla ve Ždánicích. Její kolaudace byla provedena v roce 1932 (František Broušek byl místní

Dům dětí a mládeže po adaptaci a zateplení v roce 2014

zvěrolékař a šprýmařská figura, se svými společníky mají na svědomí celou řadu taškařic a rošťáren).

V roce 1972 byla vila zakoupena do majetku města a současně adaptována v roce 1973 na Dům dětí a mládeže (DDM). Nemalé náklady však během let byly vynaloženy na úpravu a modernizaci interiéru. V roce 2014 byla celá budova zateplena, dostala novou střechu a fasádu.

■ Vila pana Jaroslava Kopečného

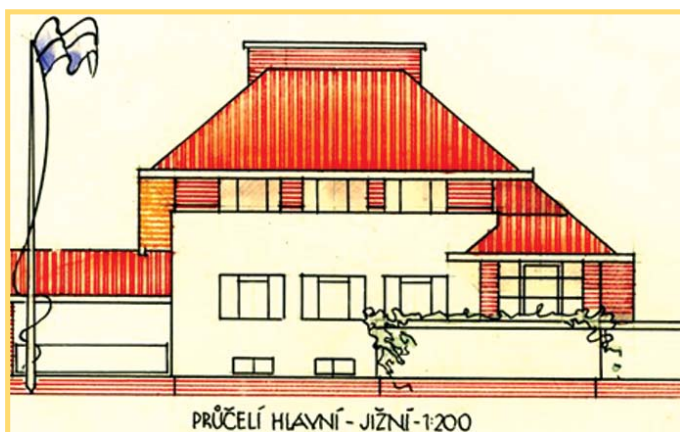

Vila Jaroslava Kopečného v ulici Lovecká

Další významná stavba je postavena v ulici Lovecká č. p. 567. Pan Kopečný byl původně podnikatel a řezník. Projekty byly zpracované v roce 1941. Zahájení stavby sklepů v roce 1943 a konečná kolaudace provedena až v roce 1946. Pod výstavní budovou jsou sklepy a vinné hospodářství, které mělo sloužit jako společenské zařízení. Nad sklepem je typická budova velmi vhodně zasazena do okolního terénu. Profesor Mendl projektoval podnikateli Jaroslavu Kopečnému i celou porážecí linku ve dvoře domu č. p. 217 a řadu dalších objektů občanské vybavenosti. Dnes ve vile bydlí syn Jaroslav se svou rodinou. Sklep se bohužel nedočkal zamýšleného provozu.

■ Vila pana Ferdinanda Krátkého

Výstavní vilu projektoval A. Mendl také pro místního podnikatele Ferdinanda Krátkého a jeho bratra Josefa na ulici Příční č. p. 563. Projekt zpracoval v roce 1941. Její stavba byla zahájena v roce 1943 a konečná kolaudace v roce 1945. V roce 1961 se rodina Krátkých odstěhovala do Brna a vilu prodali n. p. Nářadí. V roce 1966 si dům koupili manželé Antonín a Anna Černí. V současné době zde bydlí paní Anička Černá u své dcery Miroslavy Holešinské a jejího manžela Františka, kteří jsou dnes majiteli. Celá budova je v původním stavu. V zahradě si v roce 2014 postavil rodinný domek syn Jan Černý se svou manželkou Lenkou.

Vila projektovaná pro rodinu Krátkých

Při zajišťování podkladů pro tuto práci jsme získali spoustu různých plánů a studií, včetně ohromného regulačního plánu města. Nelze všechno v tomto článku zveřejnit. Materiál bude zkopírován, uložen ve Vrbasově muzeu ve Žďánicích a zájemci je budou mít k dispozici pro studijní účely.

- Dále Antonín Mendl zhotovil plány např. na menší rodinný dům pro manžele Tomšíkovy na Trávníkách. Byla to mladá rodina, která příležitostně pracovala na poli u bratra Karla. Po narození dítěte se manželé dostali do velmi těžkých finančních problémů. Karel Mendl je ubytoval ve svém domě až do dokončení přestavby jejich domku v roce 1939. Samozřejmě, že nájem a veškeré projekční práce byly zdarma.
- Pro pana Cyrila Blatného a jeho manželku Boženu projektoval rodinný domek (Městečko č. p. 196). Stavba byla realizována v roce 1933. Současně pro tohoto podnikatele zhotovil návrh přístavby haly k obytnému domu na tehdejší parní pile. Ta byla rovněž realizovaná v roce 1933.

Mimoto vypracoval profesor Mendl mnoho drobných návrhů, které ukazují šíři záběru tohoto architekta. Šlo jak o bytová zařízení, restaurace, hospody a domy s vinnými sklepy, tak i kapličky a náhrobky (Líbal, 2014, s. 48).

Pokračujeme dále v našem vyprávění o výstavbě rodinných vilek ve Žďánicích.

■ Vila pana Eduarda Krulíčka

Jedná se o typickou vilu profesora projektování rodinných vilek s rovnou střechou. Byla jednou z prvních vilek postavených ve Žďánicích. Kolaudace uskutečněna již v roce 1929. Podobných, podstatně větších staveb, realizoval v Praze (Dejvice, Střešovice, Podolí). Tato vilka stojí v Kostelní ulici č. p. 536 ve Žďánicích. Byla původně postavena pro pana Eduarda Krulíčka. Pan profesor měl s rodinou Krulíčkovou rodinné vazby (paní Anna Krulíčková byla třetí, nejmladší sestrou jeho manželky Maryše). Dnes zde bydlí a o vilu se pečlivě starají manželé Jan a Hana Otřelovi.

Vila postavená pro rodinu pana Eduarda Krulíčka

■ Vila pana Hanáčka z Prahy

Vila č. p. 561, postavena jako první v roce 1938, tehdy ještě v zamýšlené ulici (podle generelu města A. Mendla) zcela osamělá. Další výstavba rodinných domků a název ulice Zahradní se uskutečnila až po roce 1948. Původně byla stavěna pro rodinu vysokého poštovního úředníka pana Hanáčka z Prahy. Dnes je ve vlastnictví paní Jaroslavy Martové. Svého času zde bydlela i rodina učitele Antonína Kalivody (1947–1952), rodina Balátova, paní Vlasta Štor-

Vila postavená pro rodinu pana Hanáčka

ková, paní Olga Klíčová, Antonín a Zdenka Šnajdrovi a další. Do roku 1952 bylo horní patro vilky využíváno přes letní prázdniny k rodinné rekreaci Hanáčkových.

■ Vila pana ředitele Adolfa Hlaváčka v Nosislavi

Vedle vilek projektovaných profesorem Mendlem ve Žďánicích mne zaujala vila postavená v letech 1929–1930 v nedaleké Nosislavi pro rodinu ředitele Adolfa Hlaváčka. Nosislav je rodištěm také Milady Zukalové, příbuzné A. Mendla, která je na něj velmi hrdá.

Výstavní vila – kolaudovaná jako rodinný dům v roce 1930 pro rodinu ředitele Adolfa Hlaváčka v Nosislavi

Vila Adolfa Hlaváčka v Nosislavi

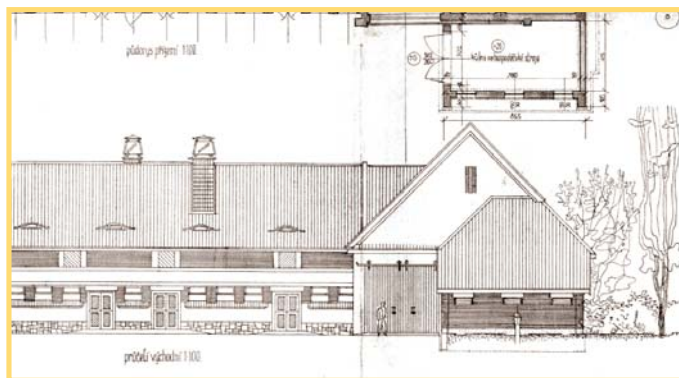
■ Hospodářská usedlost pana Karla Mendla

Projektování zemědělských usedlostí nebylo v programu ateliéru profesora. Vyvinul značné úsilí získat co nejvíce znalostí o této problematice. Pro inspiraci ke své práci zajížděl tenkrát do Výzkumného ústavu zemědělského (živo-

čišné výroby) v Uhříněvsi u Prahy. Nejdříve vypracoval plány pro farmu na domě č. p. 265. Stavba se však neuskutečnila, bylo získáno lukrativnější stavební místo. Tento dům v Kostelní ulici byl později prodán (peníze použity na výstavbu budov č. p. 428). Po dokončení rekonstrukce se rodiče přestěhovali do levé poloviny Karlova dvojdomku.

Profesor Antonín Mendl vypracoval nový projekt s názvem:

„Návrh hospodářské usedlosti na 10 ha půdy – přestavba soukromého domku p. Dra Seidla na hospodářskou usedlost pro legionáře p. Karla Mendla na čísl. parc. 460, 367/6 a 3680/1 ve Žďánicích.“

Část hospodářských budov bratra Karla Mendla

Rodinný dvojdomek Karla Mendla (a jeho ženy Františky) č. p. 428

Později matka zemřela a otec, stížen mrtvicí, bydlel u syna, kde o něj pečovala snacha Františka. V jeho levé polovině se vystřídal celá řada nájemníků (za války zde např. bydlel pan učitel Václav Bumba, který byl popraven nacisty, v 50. letech pak i dcera Helena s rodinou). Hospodářská usedlost bratra Karla ve Žďánicích, v ulici Nádražní č. p. 428, byla ukázkou skvělého projektu prof. Mendla.

Karel se v roce 1927 oženil s Františkou, roz. Kobzinkovou. Když ji po svatbě přivedl do nového bydliště, připadala si jako „v ráji“. V té době bylo celé hospodářství prokazatelně hotové, oplocené, vysazené stromy, ve stájích byl dobytek. Můžeme konstatovat, že hospodářství vznikalo postupně asi od roku 1920. Jak bylo u profesora zvykem, opět to byl projekt v té době velmi nadčasový. Stavělo se vlastně „na zelené louce“. Stavební místo získal parcelací od majitele velkostátku dr. Ervína Seidla. Prostorové řešení staveb bylo velmi praktické, vzdušné a z hygienického hlediska nadmíru účelné (ve chlévech byly již tenkrát např. „napáječky“). Celá usedlost byla od okolí oddělena alejí bříz, mezi každou byl stříbrný smrk. Vedle mlatelyny, směrem k Sokolské

ulici, se pyšnilo 7 topolů. Prostor před domem, vedle domu, včetně ovocného sadu sousedícího se zámkem, prošel rukou „zahradního“ architekta, profesora Mendla. Veškerá výsadba podél plotů chránila soukromí majitelů. Dnes z celého honosného hospodářství zbyl jen rodinný domek. Vše ostatní bylo v 50.–60. letech minulého století zdevastováno a rozbouráno (dle ústního svědectví).

■ Drobné sakrální stavby ve Žďánicích

Profesor Mendl věnoval velkou pozornost i drobným sakrálním stavbám. Svého studenta, budoucího ing. arch. Miroslava Mendla, požádal v r. 1940, aby zaměřil a podrobně vykreslil tři žďánické barokní památky, a to kapličku p. Ma-

Kaplička Panny Marie na Lovecké

rie pod Starými horami (na Lovecké), sloupovou kapličku sv. Jana (na Bučovské nad obecnou školou) a Boží muka (za koupalištěm na polním rozcestí (pod Dubovým)).

Ing. arch. Miroslav Mendl vzpomínal: „Výkresy jsem vypracoval v podrobném měřítku a předal panu profesorovi. Poděkoval mi a dodal, že se musíme po válce postarat o důstojnou obnovu těchto několika málo historických památek“ (M. Mendl, 2000, s. 7).

Kapličku v roce 1749 ku slávě P. Marie postavili purkmistr, rychtář a rada městečka na počest událostí z roku 1684, kde původně stál sloup – Boží muka se sochou P. Marie.

Kaplička pro Slováckou dědinu v návrhu Antonína Mendla

Nerealizované projekty ve Žďánicích

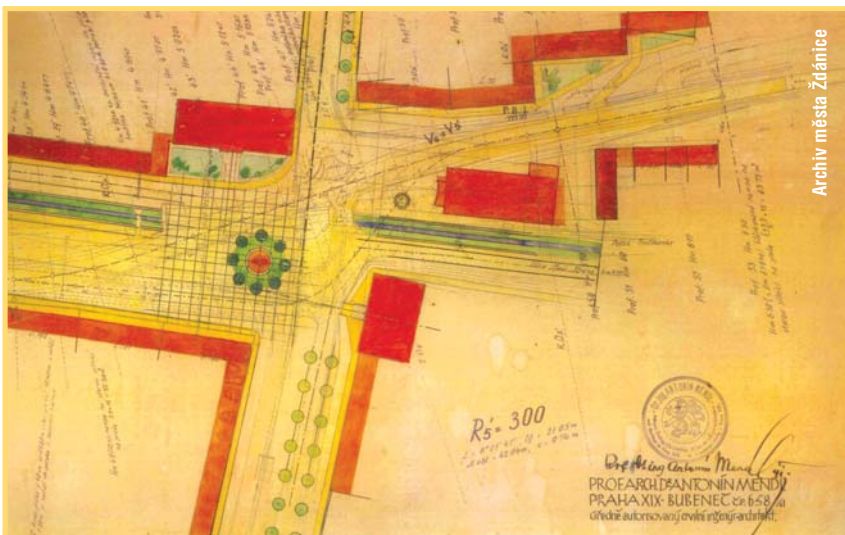
K pomníkové tvorbě patřil návrh **Památníku Matouše Hebrona** na jeho náměstíčku ve Žďánicích (1936). Sestával se z pylonu na trojúhelníkovém půdorysu, který nesl v horní

části znak Žďanic a v dolní nápis: „Matouši Hebronovi, sirotčímu písaři městečka Žďanic, za jeho zásluhy Musejní spolek a Spolek okrašlovací“ (Líbal, P., 2014, s. 47)

Památník sirotčímu a radnímu písaři Matouši Hebronovi z Olešnice

Výšeč územního plánu města Ždánice

Hotel Radlovec

Vlivem politických událostí a úmrtí prof. Mendla nebyl hotel realizován. Podobných projektů podle regulačního plánu Ždánic bylo několik. Autor chtěl výrazně změnit

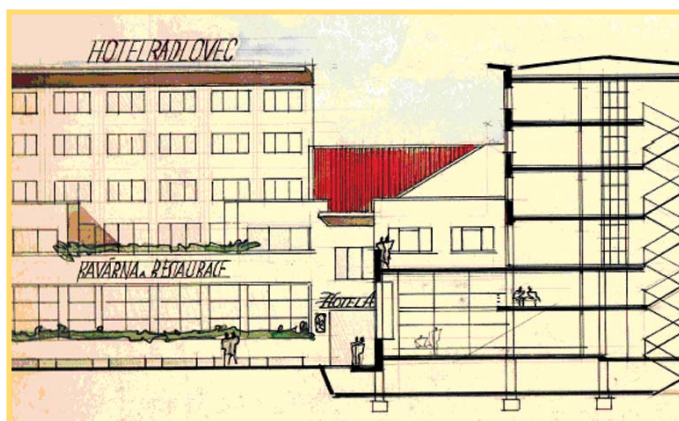

První studie hotelu Radlovec – hlavní východní průčelí do Hebrónova náměstí

vzhled města. Šlo o tyto projekty: garáže Gabriela Lošťáka, obytný dům pana Františka Lopoura, cukrárna pro pana Jiřího Jarmu a možná ještě řada dalších. V Archlebově projektoval dva rodinné domy a pro Osvětimany vypracoval Ideové řešení školního území, tedy celý areál pro novou měšťanskou školu (1944).⁷⁾

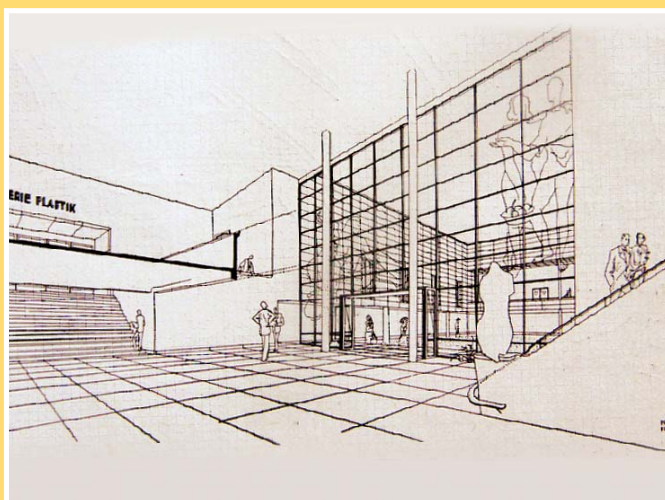
Proč Hebrónovo náměstí? Matouš Hebrón t. č. sirotčí a radní písař, který pocházel z Olešnice, v roce 1629 vzorně, slovo od slova zaznamenal „PRÁVA HORENSKÁ MĚSTEČKA ŽDÁNIC“ z roku 1538, která byla původně uložena na tvrzi ždánské, která vyhořela, byla pak opět obnovena a v pořádek uvedena (Vrbas, J., s. 113).

Projektoval také novou budovu soudu ve Ždánicích. Ždánice byly Soudním okresem pro 14 obcí se sídlem v zámku. V roce 1945 byl však soud přemístěn do Kyjova, k realizaci tedy nedošlo.

Druhá studie hotelu na místě restaurace pana Michala Bukovanského

Sny a vize

Vítězný projekt Pražské městské galerie na Klárově
Stavba nebyla realizována

Soutěžní návrh Mendla a Šantrůčka měšťanské školy
v Českém Mezíříči

⁷⁾ NTM, AAS, fond č. 27 – Mendl Antonín, Ideové řešení školního území v Osvětimanech, s. 2.

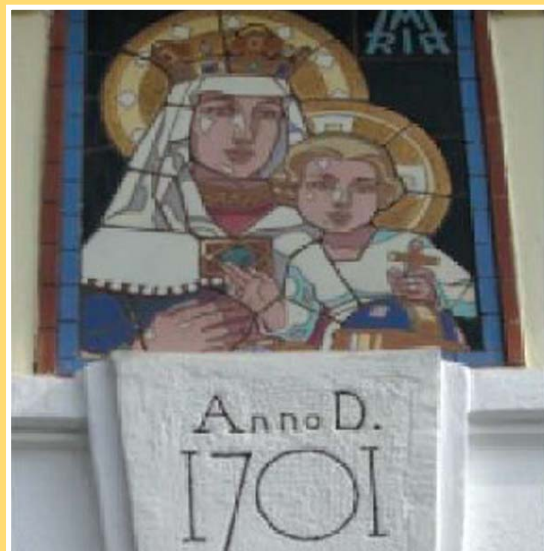
Foto archiv A. Mendla

Historické fotografie ždánického kostela z 20. let z archivu A. Mendla

Mozaika na ždánickém kostele

Mozaika Madony s dítětem nad vchodem do kostela Nanebevzetí Panny Marie ve Ždánicích. Autorem je malíř Jano Köhler, který mozaiku vytvořil pro svého přítele Antonína Mendla. Profesor ji s láskou věnoval rodným Ždánicím a zasloužil se o její umístění nad hlavní vchod farního kostela.

Vpravo dole nechal napsat: Věnoval A. M. (v minulosti bylo věnování z neznámých důvodů odstraněno). Jedná se o řezanou keramickou mozaiku. Podobná je i na náhrobku J. Köhlera na strážovickém hřbitově, kde je umělec pochován.

Mozaika nad vchodem do kostela ve Ždánicích

Hrob na „starém“ hřbitově rodiny Mendlových

Na hrobě, kde byla pochována rodina Mendlova, rodiče Antonína, prarodiče, praprarodiče, byl litinový kříž.

Profesor navrhl a nechal zhotovit pro sebe, svou ženu Maryšu a rodinu bratra ve Ždánicích, nový náhrobek. Přál si zde být pochován. Kříž byl přemístěn do polní tratě „Padělky pod Hambejsky“ na křižovatku polních cest. Bratr Karel pod něj postavil poklonu (nyní je již jiná) a kříž

oba věnovali obci. Stojí tam dodnes a přečkal i „socializaci vesnice.“

Nový náhrobek působil velmi elegantně. Ve Ždánicích nebyl hrob opatřen žulovou deskou (jako v současnosti), ale vysazován hřbitovním kvítím. Před hrobem byl podsta-

Foto Vladislav Vybíral

Náhrobek navržený profesorem Mendlem pro svou rodinu

Foto Vladislav Vybíral

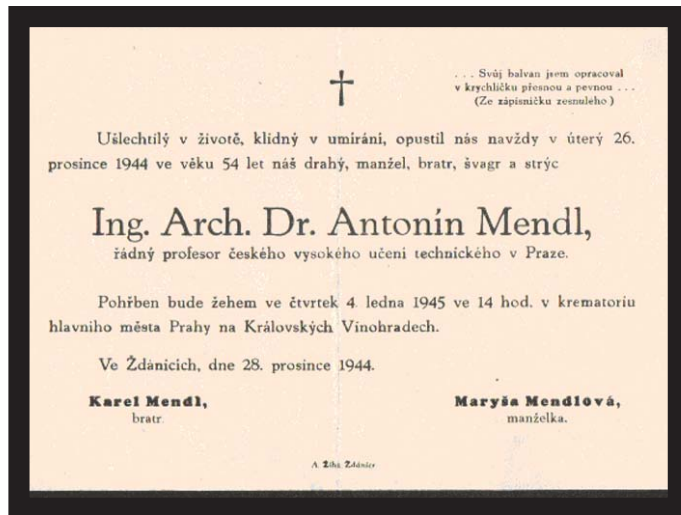
Náhrobní deska na pomníku žďánického hřbitova

vec obložený zeleným kamenem, na něm umístěna bronzová mísa, která efektně korespondovala s bronzovým Kristem na náhrobku, do mísy příležitostně dávány živé květy ze zahradnictví Chalabalových. Hrob byl situován ve svahu, což bylo velmi působivé. Po smrti profesora byla jeho urna uložena do hrobu Mendlových ve Žďanicích. Později, po smrti jeho ženy v roce 1955, Antonínova schránka s popelem přemístěna do hrobu Krulíčků a Kobzinků (společně se sestrami a švagry Maryši Mendlové, podle jejího přání). Dnes je tento náhrobek na jiném hřbitově, kde působí úplně jinak, nemá již své původní kouzlo.

V listopadu 1944, na Dušičky, Antonín Mendl ještě navštívil hřbitov ve Žďanicích. Domluvili se, že v prosinci přijedou k bratru Karlovi na zabijačku. Bohužel se tak již nestalo. Zemřel neočekávaně, v úterý 26. prosince 1944 ve věku 54 let, v době, kdy už po něm slídilo gestapo.

V záhlaví smutečního parte čteme motto ze zápisníčku zesnulého:

... svůj balvan jsem opracoval v krychličku přesnou a pevnou...

„Struna Antonínova života byla naladěna do nejkrásnější tóniny. Celou dobu hrála přesvědčivě, pokorně, vesele i tesklivě. Najednou neočekávaně, uprostřed líbezné písně, praskla. Její kouzelná melodie však bude dále znít v našich vzpomínkách i srdcích.“

Archív rodiny Mendlových

Smuteční obřad pohřbu profesora Antonína Mendla v Praze dne 4. ledna 1945

Archív rodiny Mendlových

Katafalk v krematoriu Hlavního města Prahy na Královských Vinohradech

Při shromažďování podkladů pro tuto práci jsme se setkávali s nebyvalou ochotou a zájmem všech lidí, na které jsme se obrátili s prosbou o pomoc. Všem patří naše srdečné poděkování. Zvláště bychom však chtěli poděkovat rodině pana Karla Mendla za materiály a informace, které velmi obohatily náš článek.

Jak jsem již uvedl v úvodu, k celé naší práci nás nasměroval Mgr. Patrik Líbal, Ph. D., externí člen Ústavu pro klasickou archeologii FF UK, zabývající se moderní architekturou, kterého prosím o závěrečné slovo.

Antonín Mendl – cesta ze Ždánic k člověku světového rozhledu

Tento příspěvek je trochu osobnější, než bývá v odborných článcích o významných architektech obvyklé, ale ze zcela jasného důvodu.

Antonína Mendla jsem nejprve poznal jako pedagoga, u kterého Jarmila Kasalická Líbalová (moje babička) studovala na Českém vysokém učení technickém, kde patřila k posledním studentům, kterým se podařilo dokončit studium architektury před počátkem 2. světové války.

Dalším impulzem se stalo poznání vily v Kosově Hoře, kterou prof. Mendl navrhl pro jednoho z nejvýznamnějších nejen českých, ale i světových orientalistů, kněze a cestovatele Aloise Musila. Tato mimořádně zajímavá stavba se též stala předmětem mého prvního článku, který se týkal díla pana profesora. A přestože dům Musil brzy opustil a odstěhoval se do Otryb u Českého Šternberku, zůstává stavba stálým svědectvím osobních i pracovních vztahů těchto velkých mužů.

Dům v Kosově Hoře

Sám Musil se narodil v Rychtářově, tedy relativně nedařleko Ždánic, a v této obci, dnes přináležející Vyškovu, se nachází kříž a Musilův náhrobek, oboje navržené A. Mendlem. Později se podařilo objevit korespondenci mezi oběma muži, která opět svědčí o jejich blízkých kontaktech. Nejdůležitějším výsledkem této spolupráce je profesorův přínos k Musilově zásadnímu dílu „Palmyrena“, které vyšlo roku 1928 v New Yorku.

Dalším stěžejním bodem poznání prof. Mendla bylo vyhledání článku Zdeňka Lukeše, který vyšel roku 1984 k čtyřicátému výročí profesora úmrtí v časopisu Architekt. Z. Lukeš patří k jedněm z mála historiků architektury, který profesora v odborné i populárnější literatuře připomínal, a to jak v 80. letech, 90. letech i na počátku 21. století.

Poté tedy následovalo mé zkoumání souboru velice hodnotných pražských vil a obytných domů, mimopražských sokoloven a hlavně Tylova domu v Poličce, který patrně patří k nejčastěji prezentovaným a nejslavnějším Mendlovým stavbám. Ještě je nutno uvést práci pro slovenské město Zvolen. Pro toto město vypracoval regulační plán, budovu Živeny a pravděpodobně další vilu. Regulační plán vypracoval také pro slovenský Martin. V tomto městě, tehdy nazývaném Turčanský Sv. Martin, užívali jeho urbanistický návrh až

do 2. světové války. Ale cílem tohoto příspěvku není ukázat celé jeho dílo. Značná část je představena na jiném místě tohoto zpravodaje. Cílem je jen upozornit na široký rozsah tvorby tohoto architekta, a to jak ze stylového, typologického i geografického hlediska.

Zpočátku Mendla stylově ovlivňoval jeho učitel Josef Fanta, zvláště v příklonu k lidové architektuře, o čemž svědčí některé školní práce. Vlastní architektonické dílo přešlo od pozdní moderny a kubismu, přes tradicionalistické a dekorativní tendence až k purismu a funkcionalismu. V mnoha dílech lze vysledovat přitažlivost k holandské architektuře, a to nejen v užití režné cihly na fasádách. Zvláště měl vliv Willem Marinus Dudok, jeden z nejvýznamnějších holandských architektů. Mendla též silně oslovilo severské stavitelství. Avšak jako u každého mimořádně nadaného architekta nikdy nešlo o nějaké kopírování, ale spíše o inspiraci k vlastní originální tvorbě.

Čím více se podařilo studovat profesorovo dílo, tím ostřeji se zobrazovala osobnost téměř renesančního formátu, která patřila ke kvalitním moderním architektům, skvělým pedagogům a výborným historikům architektury. Resp. jeho práce se dotýkaly i klasické archeologie. Rekonstrukce antické architektury města Resafa, užití i ve výše uvedené Palmyreně, se řadily k stěžejním pracím vědy o starověku.

Navíc procestoval téměř celou Evropu, od Španělska na západě, po Řecko a Rumunsko na východě, od Norska na severu po Itálii na jihu, což jistě výrazně přispělo k jeho velkému rozhledu nejen v oblasti architektury, ale celého výtvarného umění. A když si připomeneme větu, kterou pronesl slavný Johann Wolfgang von Goethe, totiž že „architektura je zmrzlá hudba“, snáze pochopíme Mendlovu zálibu pro toto umění. Nejraději prý poslouchal díla Antonína Dvořáka a Vítězslava Nováka.

Nevyhnutelně tedy vše muselo vyústit v několik mých návštěv Násedlovic, kde stojí excelentní příklad moderní sakrální architektury, kostel sv. Martina, Cyrila a Metoděje, a hlavně rodných Ždánic. Zde v počátcích nabídl pomoc kronikář Vladimír Kotík a následně mi emeritní starosta Josef Medřický ukázal celou šíři díla zanechaného panem profesorem v tomto slováckém městě. Tedy vedle školy a pozůstatků sokolovny celý soubor vil, z valné většiny autenticky udržovaných. A též díky panu Medřickému jsem se mohl seznámit s příbuznými prof. Mendla, rodinou Krulíčků, resp. Otřelů a Mendlů. Tím pádem se mozaika začala pomalu ucelovat, nejen co se týče profesora díla, ale i jeho osobního života.

Z celého obrazu se vyjevil Antonín Mendl jako mimořádně nadaný a schopný architekt, vědec a pedagog, který se stihl za relativně krátký aktivní život výrazně zapsat jak do dějin architektury, tak do světové vědy. Osobnost takového formátu by si rozhodně zasloužila vlastní monografii.

Patrik Líbal

Město Ždánice, Kulturní dům Ždánice a Vrbasovo muzeum

pod záštitou starosty města MUDr. Vladimíra Okáče

Vás zvou na

Vzpomínku s besedou

Mgr. Patrika Líbala, Ph. D., k 125. výročí narození ždánického rodáka

prof. dr. ing. arch. Antonína Mendla

Koná se dne

22. srpna 2015

v 19 hodin v sále KD ve Ždánicích.

Přednáška bude spojena s besedou a výstavou uskutečněných i zamýšlených projektů profesora Antonína Mendla. Bude si možné zde i zakoupit zvláštní číslo Ždánického zpravodaje o jeho životě.

Program odborné přednášky obohatí svou hrou a povídáním Michal Procházka, absolutní vítěz Národního kola soutěže ZUŠ ve hře na cimbál (Mikulov 2015) a následným koštem vína.

V průběhu besedy bude poskytnuto drobné občerstvení.

Všechny občany srdečně zvou pořadatelé

Antonín Mendl jako mladý student

Antonín Mendl jako mladý doktor

Antonín Mendl jako pedagog

Novomanželé Antonín a Maryša Mendloví

Rodiče A. Mendla (Karel Mendl a Antonie roz. Volfová)

Literatura

- Čuková, H. 2014: Cesty Čechů za antickými památkami Říma v letech 1918–1945. Cesty vysokoškolských profesorů. Magisterská diplomová práce, FF UP Olomouc, s. 14.
- Kotík, V. 2010: Z minulosti Ždánic.
- Kotík, V. 2013: Historie Městské a základní školy ve Ždánicích. Ždánice s. 104, 105.
- Líbal, P. 2014: Antonín Mendl – modernista mezi historiky, historik mezi modernisty. Časopis společnosti přátel starožitností, Praha, ročník 122, 1/2014, s. 38–52.
- Lukeš, Z. 2015: Neprávem zapomenutý modernista. Lidové noviny, 10. 1. 2015.

- Mendl, M. (Miroslav) 1990: Profesor Mendl – osobnost architektury. Večerní Praha pro volné dny. (31. 8. 1990, s. 4).
- Mendl, M. 2004: Alois Musil a Antonín Mendl, náhodná spolupráce. In: Věstník Historicko - vlastivědného kroužku v Žarošicích, s. 74–76.
- Mendl, M. 2000: Vzpomínky na profesora Antonína Mendla. Ždánický zpravodaj 9/2000, s. 6-7.
- Mendl, M. – Kotík, V. 1990: 100 let od narození Dr. Ing. Ach. Antonína Mendla. Ždánický zpravodaj 3/90, s. 19–20.
- Panoch, P.: Historie Tylova domu v Poličce (Internet: www.theatre-architecture.eu, 16. dubna 2015).
- Urbas, J. 2002: Ždánsko, zeměpisný a dějepisný popis, 2. vyd. Ždánice (1. vyd. 1930 Ždánice). Text s. 113, s. 334–335. Ždánický zpravodaj.

Ždánický zpravodaj / Mimořádné číslo / srpen 2015

Ročník 53 ■ První číslo vyšlo dne 27. března 1961 ■ Vychází měsíčně ■ Řídí redakční rada Městského úřadu Ždánice ■ Příspěvky neprocházejí jazykovou úpravou ■ Inzeráty přijímá Mgr. Marie Wolfová, Městská knihovna Ždánice, tel. 518 633 412 ■ Na zpracování se podíleli: Josef Medřický – autor; Mgr. Patrik Líbal Ph. D. – konsultant; Mgr. Helena Vybíralová – korektura; Mgr. Eva Ondráčková; Monika Jandorová; Břetislav Blatný a řada dalších respondentů ■ Grafický design & typografie KAM Studio, Kyjov, tel. 518 611 603 ■ Tisk Hudec print, s. r. o. ■ Náklad 250 výtisků

Noviny Zastupitelstva města Ždánic